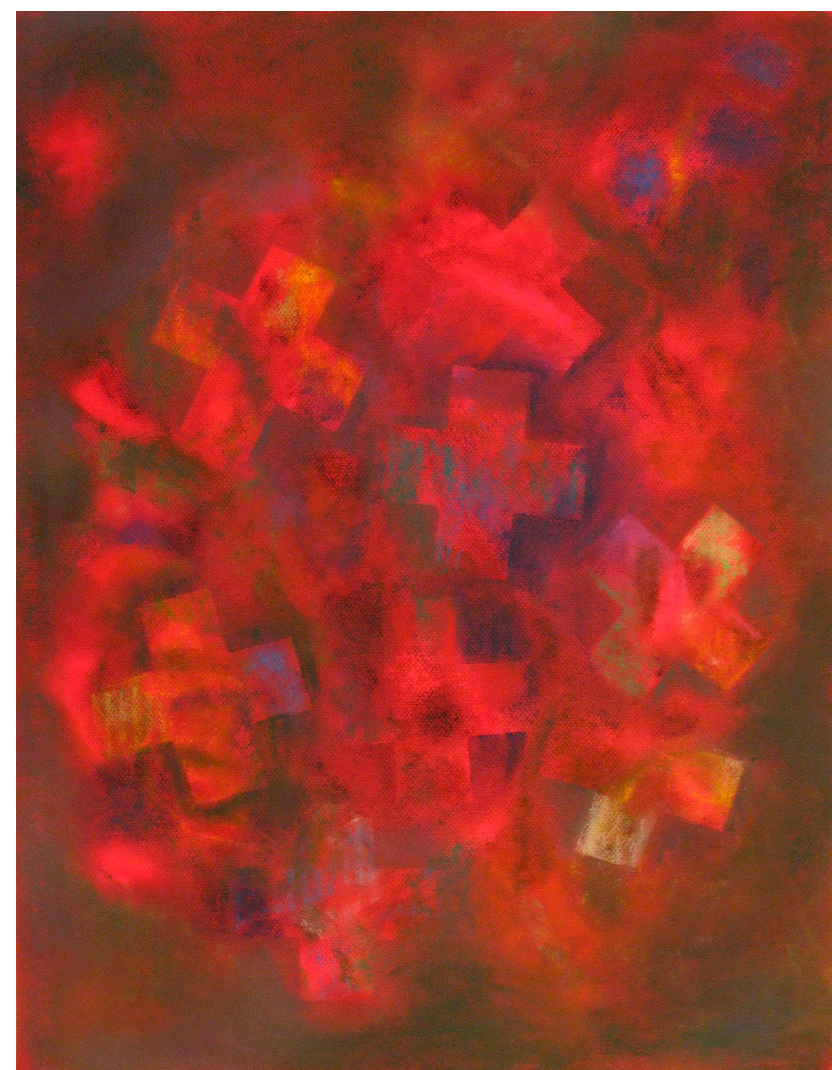

A zene és a képi világ kapcsolatáról

Láng Eszter, Gyenes Zsolt és Nagy Ákos beszélgetése

Láng Eszter: A zene és a vizualitás kapcsolatára már a múlt században is rámutattak – a művészek időről időre új formanyelvet keresnek, s ez történt akkor is – a festészetben és a zenében is. Adorno fogalmazza meg, hogy a képzőművészetben az imitációról mondanak le, a zenében pedig a tonális rendsémákról. Eszembe jut Adorno kapcsán az a gyerekkori zenei élményem, amit már elmeséltem nektek, hogy egyszer, amikor Sztravinszkijt hallgattam – egész pontosan A tavaszi áldozatot – a zenei hangfolyam képekké, sőt, egész történetekké állt össze, azaz „láttam” a zenét: a történeteim a zenéből jöttek elő. Így van ez mindmáig: miközben zenét hallgatok, képeket látok magamban, sőt, gyakran onnan kiindulva születik egy-egy festményem is. Úgy érzem sokszor, hogy a legabsztraktabb zenét is le tudom festeni, s emellett még írásra is inspirál. Tehát

LÁNG ESZTER
A halottak előttünk
járnak, 2005,
65x50 cm

bennem – laikus zenekedvelőben – ez az egész összeér, áthatol egymáson. Csak későbbi olvasmányaimból jöttem rá, hogy nem találtam fel a spanyolviaszt: Adorno is épp Sztravinszkij példáját hozza fel (nyilván nem olyan gyermeketeg módon, mint én valaha), és veti össze a kubista festészetrel, nevezetesen Picassóval, rámutatva, hogy „a zene nemcsak impulzusokat vett át a festésztől, hanem strukturális elveit is a festészet mintáiból merítette”¹.

Ha most ugrunk egyet a közös alkotásotokhoz, a Par la voie des rythmes – La Déploration sur la mort d'Henri Michaux című művekhez (2019),² akkor hogyan tudnátok megragadni a zene és a képi világ összefüggését, egyiknek a másikkal való táplálkozását, hogyan ér össze és hogyan hatol át egymáson a két világ? Miként valósult meg a közös munka, milyen utakat járattok be?

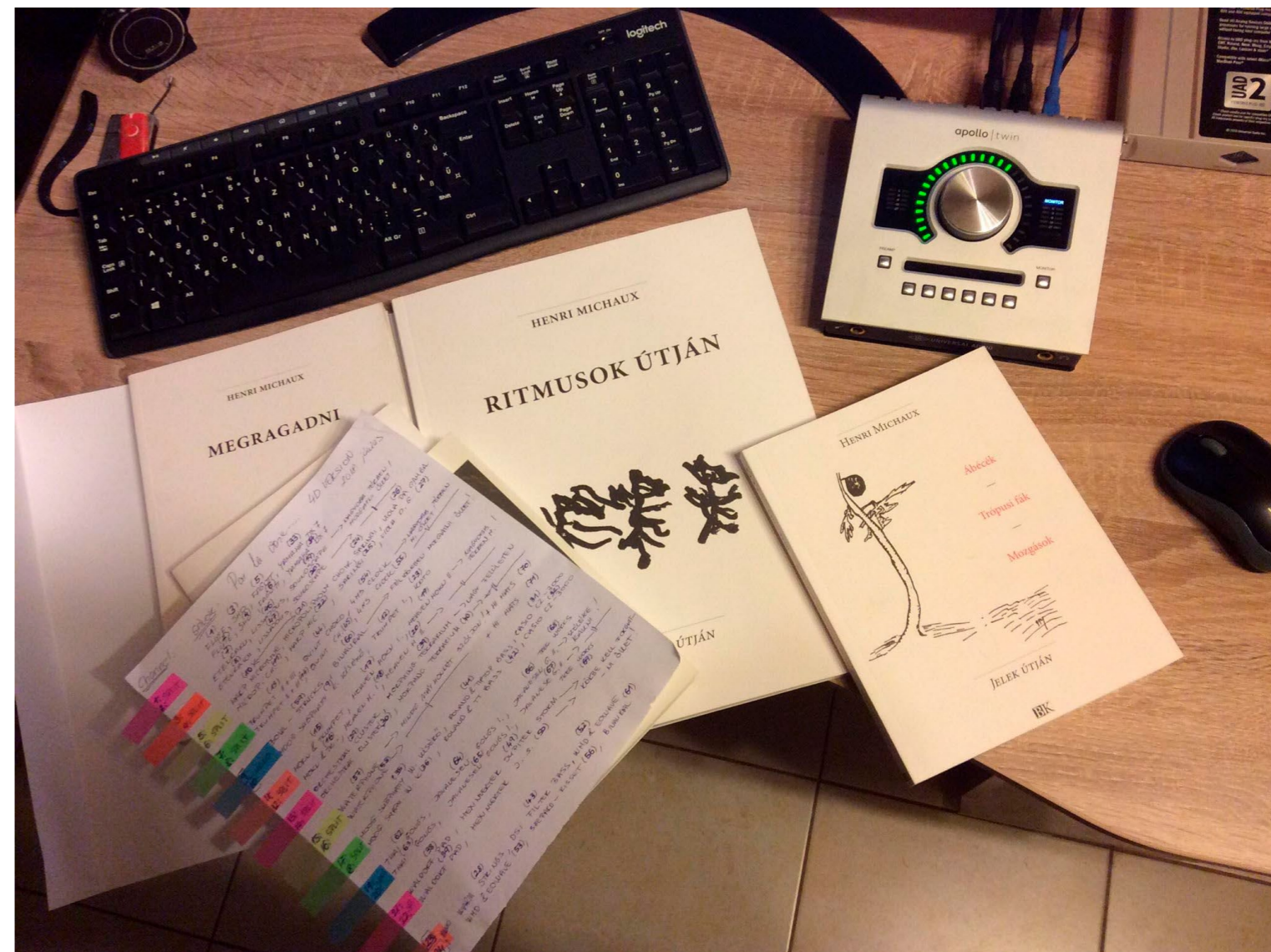
Nagy Ákos: Gyerekkorom óta színesztéziával élek. Színesztézia alatt nem a költői képet, hasonlatrendszeret értem, hanem a multiplex érzékelést, amikor a hanghoz színek társulnak. Ötéves koromban fedeztük fel a logopédussal közösen, hogy a hangjelenségekhez nagyon erős színeket társítok. A tárgyakat és a környezet kontúrjait s a felületeket színes auraként veszi körül egy irizáló mező. Ettől sose tudom függetleníteni magamat, így nem is tudom, milyen az, hogyha az ember nem társít – akaratlanul is – a zenéhez színeket, képeket. Nem tudom szétszálazni kettőre: míg másnak ez kettő, számomra egy. Műveimet is színesen írom, és színesen is hallom, mint ahogy más műveket is. De igaz ez minden hang jelenségre, legyen szó repülőgépről, nylonzacskócsörgésről (amitől irtózom egyébként), a szajkó hangutánzásairól, az óra ketyegéséről, a villamos csikordulásán át a rugó pattanásáig: ezek mind zeneivé válnak.

LE: A hangokhoz nálam is kapcsolódnak színek: egy zenei darab hallgatásakor a bensőmben kivétel képek általában színesek. Néha azt érzem, hogy egy-egy hangnak színe van: a mélyebbeknek sárga és barna, a magasaknak zöld és kék. De érdekes, hogy bizonyos kék és zöld árnyalatokat képes

¹ THEODOR W. ADORNO: A festészet és a zene mai viszonya. (Ford. Weiss János), Ld. <http://www.cirkart.hu/2016/03/01/a-festeszeti-es-a-zenei-viszonya-manapsag/> (utolsó belépés a szövegben hivatkozott webhelyekre: 2021. május 7.)

² https://www.youtube.com/watch?v=srCNclZ2bgQ&t=376s&ab_channel=%C3%81kosNagy

2021_3_4

NAGY ÁKOS
4D előkészületek

vagyok kimondottan mély hangokhoz is társítani. Van olyan képem, amit kifejezetten zenei darab hallgatása közben festettem valamikor a kétezres évek elején, Mozart Requiemjére. A rádióból hallgattam, nem is tudtam, hogy mit, csak a végén derült ki, és közben megfestettem egy képet – azt, amit hallottam –, az lett a címe, hogy A halottak előttünk járnak (2005).

NÁ: HENRI MICHAUX (1899–1984) festményei, versei, kalligráfiái, filmjei ugyanazon materiák: egy lényegűek, így emiatt és erős délkelet-ázsiai érdeklődése okán természetes volt, hogy művein keresztül feldolgozom szintetizáló látásmódját, és írásból festményé, majd festményből írássá váló gesztusait. A Par la voie des rythmes – La Déploration sur la mort d'Henri Michaux (2017–2018) című darabom gyakorlatilag erre tesz kísérletet, illetve a ritmust hívja segítségül. A ritmust, ami itt nem pulzációt, hanem tagolást jelent.

A mű egy 75 perces ensemble kommentárrokkal átszőtt opus része. A Par la voie des

rythmes – La Déploration sur la Mort d'Henri Michaux tehát csak egy tétel, amely úgynevezett fixed médiát, valamint akusztikus hangszereket szerepeltet. Számos más-más anyagú hangzófelületből, eltérő layerből építkezik. HENRI MICHAUX Par la voie des rythmes (1974) könyvére³ támaszkodik, és azt veszi alapul. Azt kell mondjam, itt, e műben a hangzóidő és annak tagolása válik hallhatóvá. A hangzóidő mozgása, a mozgás által keltett gesztusok, valamint ezek rendkívül finom és apró változásai adják a darab lényegét. Ezt igyekeztünk a leginkább megvalósítani az animációval is. Ez emésztette fel leginkább az időnkét, ugyanis erre nem voltak se közös szavaink, se már létező módszer, aminek segítségével létre tudtuk volna hozni a közös alkotást. Emiatt aztán többször újra kellett kezdeni, s mindig más és más megközelítés volt az éppen leginkább a zenéhez illő, a zenei mozgást leginkább leíró. Zsolt hősésként tartott ki mind mellettem, mind a saját elképzelései mellett.

Gyenes Zsolt: Az első kérdésre válaszolva, Eszter, serdülőkorom óta érdekelt, hogy miképpen lehet az egyik kifejezésből, médiumból a másikba átlépni. Pontosabban az érdekelt, hogy például, miként lehet a zenéből képet vagy szobrot létrehozni. Elővettem egy kottát (emlékeim szerint LENNON–MCCARTNEY Carry That Weight című, zongorára átírt opusza volt), és mechanikusan transzformáltam háromdimenziós

³ Magyarul: HENRI MICHAUX: Ritmusok útján. (Jelek útján II.), Bozöthegyi Kiadó, Budapest, 2013

GYENES ZSOLT – NAGY ÁKOS
Par la voix des ritmes... videó, állóképek

formává, ceruzával, papíron, vonalzóval. Elsősorban a *hangmagasság* és a *kiterjedés* volt az alapadat; más nem is nagyon lehetett, csak még a többszólomáság valamilyen formában. Érdekes arányú geometrikus alakzatot kaptam, amit szoborként is el lehetett volna készíteni, mondjuk fémpálcákból, forrasztással. Egyértelmű volt számomra, hogy a zene struktúrája, arányai valamilyen módon, de megjelentek a rajzon, vázlaton, sőt az arany metszést is mindenhol felfedezni véltem. Viszont azt is láttam, hogy valami hiányzik a képből: a hangszíneket például nem tudtam átvenni, kissé lélektelennek tűnt a dolog. Egyébként egy „fapados” vizualizációt valósítottam meg a zene vizuális képéből, a kottából, tehát többszörös csavarral. Számítógépes gondolkodású lépéseken mentem végig szisztematikusan, de *analóg* módon. Ilyen jellegű kísérleteimet – bizonyos értelemben, hiszen akkor már számítógépet használhattam – kb. 30 évvel később folytattam: ez lett a még mindig gyarapodó *Szinkronia*-sorozatom (2014–2017).⁴

LE: Korábbi, gyerekkori zenei élményeid nem voltak? Hiszen otthon biztosan hallgattak a szüleid zenét.

GyZs: Dehogynem. A másik szál nálam is még régebbre, a kisgyermekkoromba vezet, s ez a szalagos magnónk (Calypso, magyar gyártmány) varázsszemével kapcsolatos. Szerettem bámulni, ahogyan a mikrofonnal felvett hangnak megfelelően, azzal teljes szinkronban, „magától” mozgott a neonzöld színű kis lámpácska, kijelző. Számomra a varázsszem igazi varázslat volt. Szóval a zene és a rajz – a vizualitás – végigkísérte eddigi életemet, és leginkább tudat alatt (főleg az elején), de kerestem a kettő közötti összefüggéseket, átjárható utakat. A zene *struktúrája* hatott már korai képeimre is, és képzőművészeti tanulmányaim „eredményei” beépültek zenei próbálkozásaimba is. Zenét nem tanultam, de a családukban, főleg apám

⁴ http://www.gyenes62.hu/gyenes_portfolio2017.pdf; <https://www.youtube.com/watch?v=J9iy2L9sVyl>; <https://www.youtube.com/watch?v=epqchr58Tpw>

révén, a zene ott volt a mindennapjainkban. Jóformán mindenki játszott valamilyen hangszeren. Mi a bátyámmal természetesen gitáron játszottunk, egymástól, és leginkább a haveroktól tanulva.

LE: Hogyan fogadtad Ákos felkérését, hogy animáld a szerzeményét? Érdekelne, hogy ez a Michaux által ihletett mű, ami végül is egy hommage-darab, felkeltette-e az érdeklődésedet maga Michaux iránt? Vagy nem kell a zenéhez ismerni konkrétan az ő műveit is, amelyeket csak az utóbbi évtizedben kezdett kiadni magyarul a Bozóthegyi Kiadó?⁵

GyZs: Amikor Ákos felkért, hogy készítsék videót, animációt a zenéjéhez, ha nem is ijedtem meg, de volt bennem egy kis szorongás abban a tekintetben, hogy képes lesz-e jó vizuál megalkotni. Két oka volt ennek: az egyik, hogy eddig saját hangtextúrára készítettem mozgóképet, a másik, hogy ez a zenei alapanyag jóval hosszabb volt, mint amiket én csináltam. Ákossal egy kb. 10 perces zenei anyagban állapodtunk meg – annyit is küldött –, míg az addigi audiovizuális munkáim leginkább 2–3 percesek voltak. Akadt azért néhány

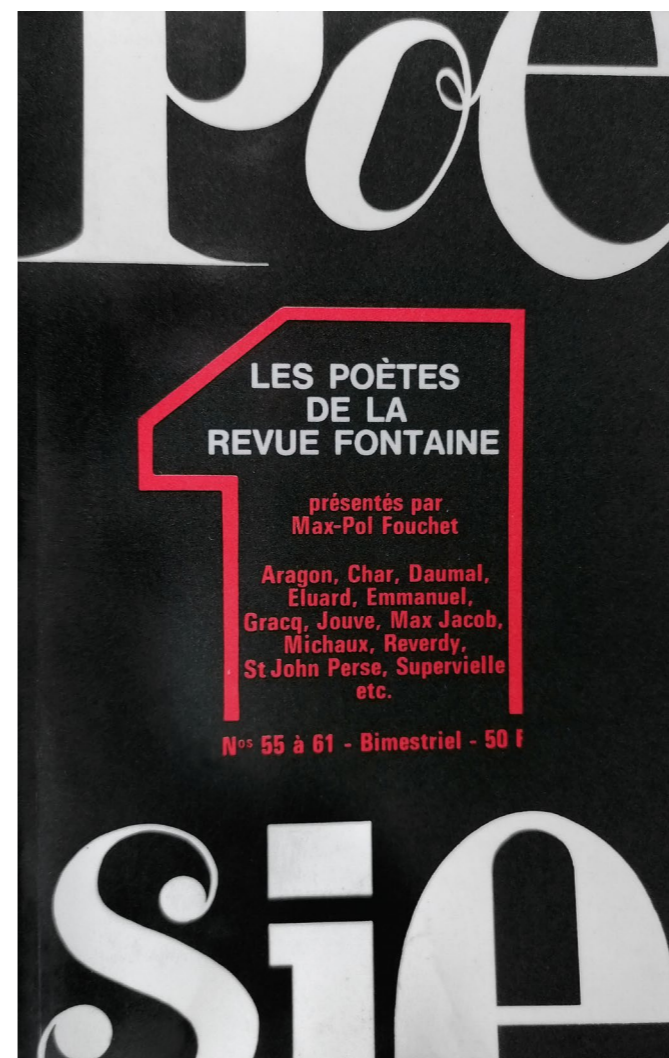
⁵ Ld. http://bozothegy.hu/hu/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=72

kivétel, hasonlóan hosszú darab: a SZIGETVÁRI ANDREÁVAL⁶ közösen készült munkák 2010-ből (*CT*, *WWW* és *I Don't Feel Any Nostalgia*).⁷ Ezek vagy interaktív improvizációk voltak, vagy a hang közösen készült, együtt a vizuális résszel.

Visszatérve a „Michaux-projektre”, hetekig hallgattam a zenét, ismerkedtem Ákos világgal. A kiindulásom az volt, hogy egyrészt vizualizálom a zenét, tehát ez az egyik réteg (layer), másrészt olyan találkozási pontokat keresek zene és kép között, ahol belenyúlva újabb konstellációk, hangsúlyok születnek. Nem volt könnyű ez számomra. Kép és hang *egyenrangúságára* törekedtem és törekszem minden munkám kapcsán. Ennél a munkánál még inkább érezni kellett a dolgokat, és kevésbé érteni. A mechanikus alapú vizualizációt számítógéppel készítettem (Audio Spectrum), de mint már írtam, gyerekkoromban már tapasztaltam, hogy valami ebből így hiányzik, túl steril a dolog,

⁶ <http://www.szigetvariandrea.com/>
⁷ Ld. http://gyenes62.hu/gyenes_portfolio_2016.pdf; https://www.youtube.com/watch?v=73054m5s_2g; <https://www.youtube.com/watch?v=qPjBSMZ0-FM>

A Revue Fontaine folyóirat gyűjteményes kötete, 1978. november

annak ellenére, hogy a zenei arányok, szerkezet átvihető a képbe. Vázlatokat készítettem, partitúrákat, forgatókönyveket firkantottam, de hetekig állt a dolog. Az eredménnyel nem voltam igazán megelégedve. Pihentettem a dolgot, újból elövettem, variációkat készítettem. Aztán egy ösztöndíj kapcsán kimentem alkotni Amerikába a *Signal Culture*-be.⁸

A kérdés második felére válaszolva: Michaux művészetét, sajátos hangulatú kalligrafikus képeit valamennyire ismertem. A kalligráfia és az absztrakt művészet hosszú évtizedek óta az érdeklődésem középpontjában áll. De igazából mélyen nem áshattam korábban bele magam a művészetébe. Emögött az általad is említett hiány lapul: a hazai művészeti oktatásban nem találkoztunk vele, s általában kevésbé ismerték itthon a nevét és művészetét. A projekt kapcsán összegyűjtöttem Michaux alkotásait „szemlélésre” egy mappába, és párhuzamosan beleolvastam az írásaiba is. A képeiből egy *színsorozat*ot állítottam össze: ezeket felhasználtam az első próbálkozásoknál. A kalligráfia közel áll hozzám, mint már érintettem, így tussal és ecsettel gesztusokat hoztam létre, papíron. De végül ezek direktben, a videóban nem lettek felhasználva: azt az *univerzális*, vagy talán *kozmikus* erejű hangulatot igyekeztem éberem tartani, amit Michaux művésze közvetített a számomra.

LE: *Én Michaux-val véletlenül találkoztam, mondhatni, egy szerencsés véletlen folytán. Valamikor a kilencvenes években művésztelepen voltunk a férjemmel, TOROK SÁNDORral Bujákon, amit a kitűnő keramikuművész, ANTAL ANDRÁS vezetett. Az ottani iskola kapott Franciaországból egy halom könyvet, és amikor a polgármester, Patkós István megtudta, hogy beszélek franciául, meghívott, hogy menjek, nézzem át őket, és válogassak magamnak, mert náluk, a faluban csak általános iskola van, franciaoktatás meg miért is lenne, és fő a feje, hogy hová lehetne odaajándékozni, ahol hasznát vennék. Így aztán kiválogattam, ami engem érdekelt, többek között a Revue Fontaine folyóirat gyűjteményes kötete: Aragontól Éluard-ig, Max Jacobtól Henri Michaux-ig mindenki benne volt, aki a Poésie című folyóiratban valaha is szerepelt.⁹ Nos, ebben a kötetben találkoztam Michaux nevével (már a címlapon is kiemelve!) és néhány költeményével. Aztán amikor Ákos elküldte ezt a közös opuszotokat, akkor olvastam alaposabban utána, és nem bántam meg, óriási formátumú szelvényiséget ismertem meg.*

De térjünk vissza rád. Mire számítottál ezzel az említett amerikai pályázattal? Tudomásom szerint ez nem az első amerikai látogatásod volt. Mi vonzott megint oda? Én azt feltételezem, hogy olyan új impulzusok értek, amelyek tovább inspiráltak és hatásuk aztán itthon is érződött.

GyZs: Tudtam – és ezért is pályáztam –, hogy itt „felfrissülök”, új impulzusokat kapok több szempontból is. Ez volt a harmadik rezidens látogatásom az USA-ban: a korábbi kettő is meghatározóan lendített rajtam. Valós időben dolgozó analóg eszközökkel volt lehetőségem itt alkotni. Doepfer hang-modulok,¹⁰ a NAM JUNE PAIK által is használt wobblator, DAVE JONES mixere és colorizere,¹¹ és hasonló, számomra máshol elérhetetlen eszközök álltak rendelkezésemre. Mintha Mészga Aladár titkos szobájába léptem volna be. Új alapokra helyeztem a Michaux-projektet.

LE: Ez konkrétan mit jelent?

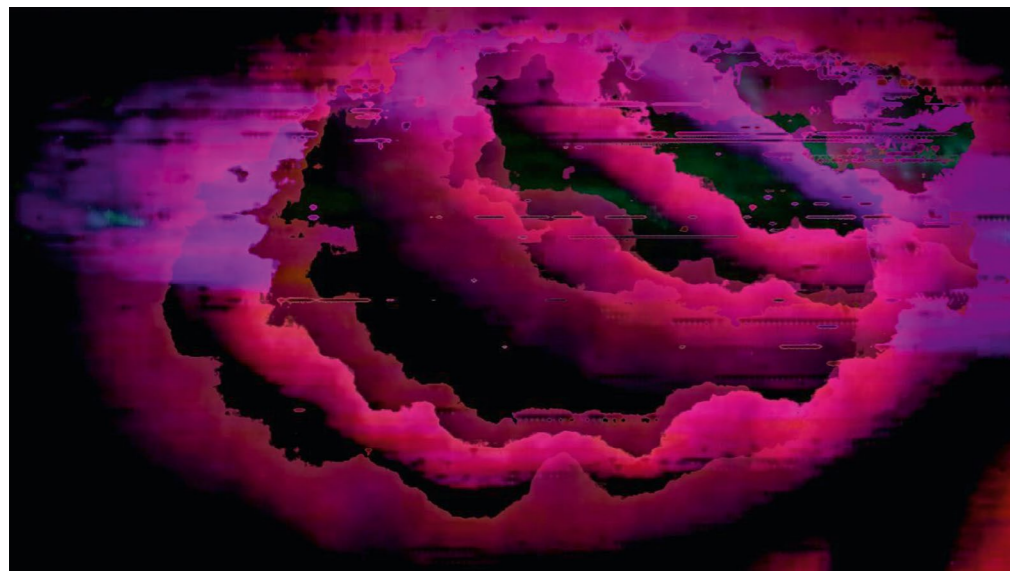
GyZs: Azt, amit eddig csináltam, nem dobtam el, de teljesen újraformáltam, átfuttattam a rendszereken, hozzá improvizáltam. A sok, korábbi és

⁸ A Signal Culture (<http://signalculture.org/>) egy New-York-i művészeti rezidensközpont, ahol az innovatív művészek, kurátorok, kritikusok, művészettörténészek lehetőséget és ösztöndíjat kapnak új művek létrehozásához és a közös munkához is, továbbá forrásokat gyűjtöttek a kísérleti médiaművészet területén dolgozó művészek, kutatók és gyakornokok támogatására.

⁹ *Poesie I – Les poètes de la revue Fontaine*, présentés par Max-Pol-Fouchet, n° 55-61, Sept-Nov. Paris: Éd. de Saint-Germain des Prés, 1978

¹⁰ <https://hu.mihalicdictionary.org/wiki/Doepfer>

¹¹ A témához ld. GYENES ZSOLT: „Szigénál kultúra” – Látható hangzások. In: *A Kaposvári Rippel-Rónai Múzeum Közleményei* 7, Kaposvár, 2020, 351–356. = http://vizualzene.hu/gyenes_381_386%200.pdf

GYENES ZSOLT – NAGY ÁKOS
Par la voix des ritmes... videó, állókép

új réteg kezdett valami sajátossá összeállni. Még otthon használtam az első kísérleteknél egy VHS-kamerát is. A technika hibái, roncsolódásai, alacsony felbontása és a sajátos – a digitális közelébe se férkőző –, organikus színvilága most találkozott az 1970-1980-as évek csúcs analóg elektrotechnikájával és a kettő nagy barátságba került, erősítették egymást. Szóval alakult a dolog. Hazaérkezésem után, az Ákossal való gyakoribb konzultációk, beszélgetések nyomán végül is elkészült a közös audiovizuális opusz. Egy ideig nem teljesen értettem, hogy mit szeretne igazából, de egymásra hangolódtunk: az a sejtelmes, a mozgóképet „burokként” összefogó, elmosódott univerzum – az ő keze nyomán – mintegy „utolsó simításként” került rá az egészre. Övé volt a *final cut*.

LE: Gyakran és szívesen hivatkozom TAMKÓ SIRATÓ KÁROLY 1936-ban írt *dimenzionista kiáltványára* (Dimenzionista manifesztum), amelyben a művészetek egymásba hatolásáról beszél. Tamkó Sirató szerint „a(A) fejlődés, ez a mindenén áttörő ösztön [...] az alkotó művészet úttörőit teljesen új területek felé indította el” (Kiemelés – LE).¹² Tehát a művészetek „egymásba hatolásának gondolata ugyan nem új, az azonban, amit itt felmutattok ezzel a közös művel, mégis nagyon újnak, újszerűnek tűnik számomra. Azt is tudom, hogy másokkal is dolgoztatok együtt hasonló projekteken. Mi az, ami azonos, mi az, ami eltér a korábbi együttműködéseitekhez viszonyítva?

GyZs: A Szigetvári Andrea zeneszerzővel történő kollaborációt már érintettem. A vizuális részt készítettem elsősorban, de hasonlóan a *Par la voix...*-hoz, ehhez figyelembe vettem a társalkotóm tanácsait is. A hang ezeknél – egy kivétellel, mely Szigetvári interaktív munkája – közösen készült, olyanformán, hogy az alapot megcsináltam, majd azt fejezte be, „tette helyre” a zeneszerző.

Aztán pár évvel ezelőtt együtt dolgoztam JERZY OLEK lengyel képzőművésszel.¹³ Itt fordított helyzet alakult ki, egy már meglevő animációjához kért meg, hogy hangot, ha tetszik, zenét készítek. Éppen volt egy alkalmas alapom, amiből kiindulhattam, és a munka aránylag könnyen megvalósult. YU MIYASHITA japán zeneszerzővel¹⁴ hasonló volt a munkakapcsolatom, mint Ákossal. Küldött egy általa készített, kb. 3 perces zeneszámot, és arra kért, hogy készítek hozzá videót. Az adott zene, ami elektronikus hangkollázsok is nevezhető, igen megnyerte tetszésemet (*Collage, 2020*).¹⁵ Miyashita zenei világa közel áll hozzám; főleg ritmusváltásai és hangszínei

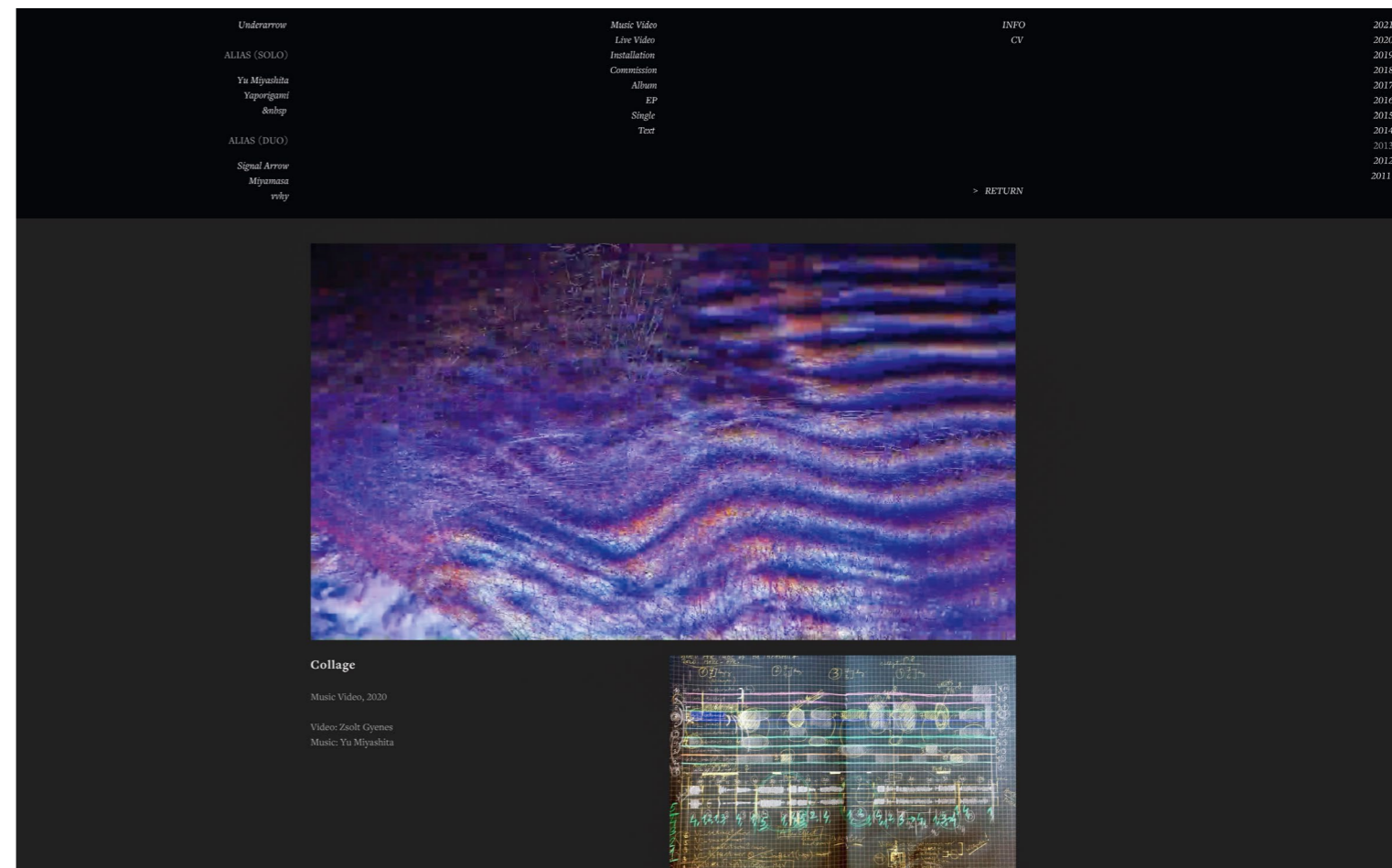
tetszenek, úgyhogy örömmel dolgoztam az anyagon. Ekkorra már befejeztük a Michaux-projektet, és az abból nyert tapasztalatok meggyorsították, megkönnyítették ennek a közös munkának az elkészítését.

Jelenleg elindult, illetve formálódó munkakapcsolataim vannak DÓRA ATTILA zeneszerzővel és KOROKNAI ZSOLT képzőművésszel. Ez leginkább a legelső kollaborációhoz hasonlít. Elkészíték egy audio-alapot és hozzá párhuzamosan egy vizuális anyagot, az általam megszokott módszerrel (vö. *Szinkronia*-sorozat) és arra kérem társalkotóimat, hogy fejezzék be a művet elsősorban a zene-hang létrehozásával. Itt további lehetőségek, elágazások bukhatnak fel, mint pl. *élő elektronika* vetítésel, vagy az elkészült hanganyag alapján a korábbi videó újraserkesztése, *remixe*.

Szeretek másokkal együttműködni. A különböző médiumok, egyéni alkotói világok találkozási pontok olyan szikrákat gerjeszt folyamatosan, ami új utak bejárását teszi lehetővé. Ezzel összefüggésben az alkotói magányból is jó olykor kilépni.

LE: Mennyire van közel vagy távol a mai zenei-vizuális kánonhoz az, amit csináltak? Egyáltalán beszélhetünk-e kánonról a fenti mű viszonylatában és úgy általában a zene és képköltés viszonylatában napjaink művészetében?

GyZs: Hogy mi a jelenlegi audiovizuális kánon, nehezen tudom megfogalmazni, mert sokféle megoldás, stílus tud egymás mellett hitelt érdemlően működni. Az absztrakt megoldástól a lineáris elbeszélésig, a realista megjelenésig a horizont végeláthatatlanul széles, és még nem is említettük a vertikális irányt. Amiben én alkotóként és kurátorként mozgok, az az *absztrakt audiovizuális mozgóképek, a vizuális zene*. Izgalmas területnek tartom ezt, ahol a legújabb technikák, de a közelmúlt elektronikájának fúziós lehetőségei – de újbóli felhasználása is – újabb kapukat nyitnak meg. A vizuális zene populárisabb módon a VJ-k (Live Visuals) parti alapú kultúrájában, vagy az épületfésítés fény-mapping látványosságai terjed, van jelen. A kísérletezésre éhes alkotók szűkebb szakmai közössége és közönsége inkább családi fesztiválok kapcsán találkozik, fogadja be ezeket a *holisztikus* karakterű műveket. Ilyen kedvenc fesztiváljaim a *Punto y Raya*,¹⁶ az *Under the Radar*,¹⁷ vagy

<https://underarrow.com/COLLAGE>
videó: Gyenes Zsolt; zene: Yu Miyashita

éppen a *Vector Hack*.¹⁸ Aztán publikációs lehetőség az internet, ahová kapcsolódik, beolvad lassan már minden.

Animációt készítő zenészekről, zenélő videóokról beszélhetünk, hiszen tehát értelme a régi kategóriák alapján történő megkülönböztetésnek. Az elektronika, a digitális környezet is kedvez az új mágusoknak, guruknak vagy sámánoknak, akik egyben látják, élik meg és projektálják a világot.

NÁ: Az, hogy amivel foglalkozom egyedül vagy több emberrel közösen, és az mennyire részese bárminek, azt nekem se nem posztom, se nem célom megítélni. A kánon kapcsán viszont kitérnék fontos szempontokra. Egyrészt a nagy történelmi elbeszélések korszaka már régen véget ért, így olyasfajta kánon egészen bizonyos, hogy nem létezik, mint korábban. Másrészt, amióta létezik írás, azóta rögzíti az aktuális hatalom azt, ami számára fontos, és eltiporni igyekszik azt, ami kineveti, nevetségessé teszi, szorongatja, s főleg azt, ami a létére tör. A kánon tehát nem más, mint a hatalom által lepecsételt és engedélyezett művek lajstroma. Az olcsóvá vált gyártási technológia miatt a számítógépeink háttértárolóin megfér egymás mellett ugyanannak a távoli korszaknak teljesen eltérő kultúraszeletei is. Elérhető a nagy videómegosztó portálokon a notredame-i iskola zeneszerzőinek művei mellett Angkor Wat csodálatos monkhmer muzsikája is. Ezek az egy időben létező, de egymástól teljesen más irányba mutató kultúrák szüleményei most mégis egyszerre léteznek. Egy térben és egy időben. Ma az occupy-mogalmak és a tüntetések arculatai a városkép részévé válnak, ezzel gyakorlatilag ellehetetlenítve a kritikát. Ugyanúgy tananyag Rosa Parks, mint a mózesi, jézusi, marxi reformtörekvések. Ne feledjük, ezek korábban mind-mind valami elnyomó önkény elleni törekvések voltak, aztán, ahogyan telt-múlt az

¹⁸ <https://vectorhackfestival.com/2020/>

¹² Ld. <https://artpool.hu/TamkoSirato/manifeszt.html>
¹³ <https://ownetic.com/special/prezentacje/jerzy-olek/english/>
¹⁴ <https://www.facebook.com/underarrow>
¹⁵ <https://underarrow.com/COLLAGE>

¹⁶ <https://www.puntoyrayafestival.com/>
¹⁷ <https://www.facebook.com/UTRFestival/>